

ΕΠΙΤΑΛΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΕΠΙΤΑΛΙΩΤΩΝ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ Ο "ΑΛΦΕΙΟΣ"

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΠΑΤΗΣΙΩΝ 4 - 106 77 ΑΘΗΝΑ - ΤΗΛ. 210 3840568 ★ ΧΡΟΝΟΣ 26ος - ΑΡ. Φ. 226 ★ ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ 2008

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΕΠΙΤΑΛΙΟ

«Δια των προσφάτων ευρημάτων της ανασκαφής Επιταλίου η περιοχή αποκτά μέγα αρχαιολογικό ενδιαφέρον...»

Πέτρος Θέμελης, Αρχαιολόγος ΙΑ.Δ. 1968]

Αρχές του 1967 και η κατασκευή του αρδευτικού έργου της Επιταλιώτικης πεδιάδας από το φράγμα του Φλόκα βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη. Κατά την της εθνικής οδού Πύργου - Κυπαρισσίας και σε μικρή απόσταση από αυτήν, κάτω από τον λόφο του Αι Γιώργη, γίνονται

μελ ως υπεύθυνο, με την βοήθεια των συναδέλφων του Γ. Μάντζιο και Ιω. Ψυχογιού ενώ η αρχιτέκτων Ευγ. Καστρίδου θα επιμεληθεί τα σχέδια των κατόψεων των ευρημάτων.

Τον αρχαιολόγο Πέτρο Θέμελη συνάντησα τον Φεβρουάριο του 2008 σε μία παρουσίαση

τρια, την Ελευθέρα, είναι μερικές από τις περιοχές εργασίας του. Τα τελευταία χρόνια ασχολείται αποκλειστικά και με ιδιαίτερη επιτυχία, με τις ανασκαφές της πόλης που έκτισε ο Επαμεινώνδας το 369 π.Χ., την αρχαία Μεσσήνη.

Επιστρέφουμε στις ανασκαφές του Αρχαίου Επιταλίου που ξεκίνησαν την 1η Αυγούστου και περατώθηκαν την 30η Νοεμβρίου του 1967. Ο χώρος που εντοπίστηκαν αρχαιότητες από όπου διέρχεται και κύρια αρδευτική διώρυγα, καταλαμβάνει μία έκταση μορφής ορθογώνιου, μήκους 800m και πλάτους 30m, δηλ. περίπου 24

στρέμματα. Ο τεράστιος αυτός χώρος δεν ήταν φυσικά δυνατόν να ερευνηθεί σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα. Έτσι η ανασκαφή περιορίστηκε σε τέσσερα τμήματα, τους τομείς Ι, ΙΙ, ΙΙΙ, και ΙV όπως ονομάστηκαν από τους αρχαιολόγους.

Ο τομέας ΙΙΙ είναι ο

Η Ημικυκλική Δεξαμενή με την σωζόμενη επένδυσή της.

Η Ημικυκλική Δεξαμενή με την σωζόμενη επένδυσή της. Η Ημικυκλική Δεξαμενή με την σωζόμενη επένδυσή της. Η Ημικυκλική Δεξαμενή με την σωζόμενη επένδυσή της.

κατέδειξε ότι η περιοχή του Επιταλίου είχε κατοικηθεί για μεγάλο διάστημα κατά την αρχαιότητα, διάστημα που εκτιμάται να αγγίζει τους οκτώ περίπου αιώνες. Ατυχώς, η ανασκαφική έρευνα δεν εκτιμήθηκε δεόντως από τους αρμόδιους, οι αρχαιότητες υποτιμήθηκαν και η ανάδειξή τους δεν έγινε ποτέ. Ανάλογη και χειρότερη μοίρα είχαν και τα πολύτιμα μυκηναϊκά ευρήματα στον λόφο του Αι Γιώργη (για τα οποία θα ασχοληθούμε σε επόμενο τεύχος των Ε.Ν.), σε βαθμό που η ύπαρξή τους να αγνοείται σήμερα από την πλειοψηφία συμπατριωτών και μη. Την τύχη απαξίωσης των αρχαιοτήτων του Επιταλίου και την χαμένη τιμή τους, ελπίζουμε να ανατρέψουμε με την παρούσα προβολή τους.

Τα ευρήματα ανά τομέα ανασκαφής όπως περιγράφονται στην εργασία του Πέτρου Θέμελη έχουν ως εξής:

ΤΟΜΕΑΣ Ι: Ο τομέας Ι βρίσκεται στην περιοχή της εισόδου του περιφραγμένου σήμερα αρχαιολογικού χώρου και είναι τα πρώτα ευρήματα που αντικρίζει ο επισκέπτης.

Ανατολικά της εισόδου έχουν αποκαλυφθεί τμήμα ρωμαϊκού βαλανερίου (λουτρού) με τρία υπόκαυστα (3ος μ.Χ. αιώνας) καθώς και μεγάλη ημικυκλική δεξαμενή (Συνέχεια στη σελίδα 2)

Πατήρ Ανδρέας Χίλιος

(1916-2008)

Ο μακαριστός ιεροπρεπής ιερούργος

«Πάει και ο Παπαντρέας», ακούστηκε στο τηλέφωνο, με φωνή που δήλωνε την απώλεια σημαντικού αγαθού, να μου αναγγέλλει την εκδημία του ο αδερφός μου, ο παντελονάς, τα νυν άγιος επίσκοπος.

«Πού πάει;» τον ρώτησα τάχα με άγνοια. Καμώθηκα πως δεν κατάλαβα κάτι που από καιρό περίμενα, από τότε δηλαδή που τον επισκέφθηκα στην κλινική του Πύργου.

«Ήταν», συνέχισε, «σαν Μεγάλη Παρασκευή: Ο νέος μητροπολίτης μας, παπάδες, ψαλλάδες, διαβάσματα, ολονυχτία, προηγιασμένη, κόσμος πόλως».

γάλη υπομονή, αλλά και η γερνόντισσα Θεοπίστη με την αδερφή της Πρίσκιλλα, του μοναστηριού μας, για το οποίο κοπίασε πολύ.

«Πάντων ημών μνησθεί Κύριος ο Θεός», αναφωνούσε στη Μεγάλη είσοδο ο Παπαντρέας και η φωνή του αντηχούσε στο ταβάνι της εκκλησίας, χωρίς μικρόφωνα τότες, και ο αντίλαλος γύριζε στα αυτιά του εκκλησιάσματος, γλυκός και αισθαντικός του μυστηρίου.

Πόσους, αναλογίσθηκα, διάβασε όταν γεννηθήκαμε, πόσους κοινωνήσε, πόσους σαράντισε, πόσους βάφτισε, πόσους πάντρεψε; Δεν θέλησα να με-

«Όπως του έπρεπε», του απάντησα.

Με το θάνατο του πατρός Ανδρέα Χίλιου, αναπόλησα, για μας τους μεγαλύτερους, κλείνει ένας κύκλος της εκκλησιαστικής ζωής της Αγουλινίτσας. Ο Παπαντρέας προστίθεται στη χώρα των κεκοιμημένων μαζί με τους πατέρες μας. Η μερίδα του τώρα είναι εκεί. Τον αναμένουν οι παλαιοί συνεργάτες του και στις δυο ενορίες μας. Οι μακαρίτες: πατήρ Πέτρος, ο συνάδερφός του, οι ιεροψάλτες, Νίκος Σπυράκης με τη στεντόρια φωνή, ο Γιώργης ο Κοκόλας, πρακτικός ψάλτης, ολιγογράμματος αλλά αλάνθαστος στα ψαλτικά, ο καλλίφωνος Βασίλης Κουνέλης, που ήτανε και Ολυμπακός, η θεία-Φροσύνη, ο Θεός να αναπαύει την αθόρυβη αυτή γυναίκα, ο Κωσταντής ο Σεμπέκος, η θεία Αθηνά η αιιδός και η Καλυψώ με τα πολλά βάσανα και τη με-

τρήσω πόσους κήδεψε, πόσους συμπόνεσε, πόσους παρηγόρησε, πόσους στερέωσε σε ώρες δύσκολες γιατί δεν έχω την αδειά του αλλά και γιατί φοβάμαι μήπως θυμώσει το θείο θυμό και με μαλώσει που θα αποκαλύψω πράγματα που εκείνος με επιμέλεια απέκρυπτε.

Ο πατήρ Ανδρέας δε διακρινόταν για την ευρυμάθειά του, χωρίς να στερείται προσόντων από την εποχή της Κορίνθου, ούτε ακόμα για την κηρυκτική του δεινότητα. Η υπεροχική του εντοπιζόταν στη εικόνα του. Ιερούργος ιεροπρεπής, που η σιωπή του ήταν λαλίστερη. Σοβαρός και γλυκός, πράος και ταπεινός, εργατικός και οικογενειάρχης, παπάς δηλαδή με τα ούλα του, πρακτικός και όχι θεωρητικός παπάς, όπως τον θέλει ο Θεός, όπως το απαιτεί το εκκλησιαστικό σώμα.

Ο πατήρ Ανδρέας πρόσφερε στο Επιτάλιο, αλλά και στην ευρύτερη περιοχή, παράδειγμα απλού και αγαθού ιερέα και άφησε υπόδειγμα ιεροπρεπούς ιερούργου, που η εντύπωσή του στη μνήμη μας είναι αιώνια, όπως αιώνια είναι και η μνήμη του.

Βασ. Μαστορόπουλος

Το Δ.Σ. του Συλλόγου Ο ΑΛΦΕΙΟΣ εόχεται σε όλα τα μέλη του Καλό Καλοκαίρι.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΘΑΝΑΤΟΙ

- Πέθανε στην Αθήνα και κηδεύτηκε στην Κερατέα η **Κουτρομπή - Φωτοπούλου Αθανασία**.
- Πέθανε και κηδεύτηκε στο Επιτάλιο η **Σκούφου Ελπίδα Χα Γεωργίου**.
- Πέθανε και κηδεύτηκε στο Επιτάλιο η **Τριγάζη Αγγελική** σύζυγος **Δημητρίου**.
- Πέθανε και κηδεύτηκε στο Επιτάλιο ο **Παναγιωτακόπουλος Πάνος του Ηλία**.
- Πέθανε στην Πάτρα και κηδεύτηκε στο Επιτάλιο η **Θεοχάρη Πηνεϊώ του Διονυσίου**.
- Πέθανε και κηδεύτηκε στο Επιτάλιο ο **Τρυφερός Κωνσταντίνος του Διονυσίου**.
- Πέθανε στην Αθήνα και κηδεύτηκε στο Επιτάλιο η **Αναστασοπούλου Φωτεινή** χα **Διονυσίου**.
- Πέθανε και κηδεύτηκε στην Αλφειούσα ο **Μαρκαντωνάτος Κωνσταντίνος του Χαλαλάμπους**.
- Πέθανε και κηδεύτηκε στο Ανεμοχώρι η **Κάρμη Ελευθερία του Αλεξίου**.
- Πέθανε και κηδεύτηκε στο Ανεμοχώρι ο **Σταματελόπουλος Νικόλαος του Γεωργίου**.
- Πέθανε στο Παλ. Φάληρο και κηδεύτηκε στο Επιτάλιο η **Ζουμπάκη Κυριακούλα** χα **Αντωνίου**.
- Πέθανε και κηδεύτηκε στο Επιτάλιο η **Αγωγιάτη Ευσταθία** χα **Κωνσταντίνου**.
- Πέθανε στο Χαλάνδρι Αττικής και κηδεύτηκε στο Επιτάλιο ο **Αρχοντόπουλος Μιχαήλ του Αθανασίου**.
- Πέθανε και κηδεύτηκε στο

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Παρακαλούνται οι συμπατριώτες, όπου κι αν βρίσκονται, όταν αρραβωνιάζονται, παντρεύονται ή βαφτίζουν τα παιδιά τους, μαζί με τις άλλες προσκλήσεις ας στέλνουν και μια στα «Ε.Ν.», Πατησίων 4, Αθήνα, Τ.Κ. 10677 ή να αφήνουν το μήνυμά τους στο τηλ. 210-3840568 (υπάρχει αυτόματος τηλεφωνητής), έτσι ώστε να μπορούμε να ενημερώνουμε πληρέστερα την στήλη «ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ».

«ΕΠΙΤΑΛΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ»

ΚΩΔ.: 3999

Ιδιοκτήτης
Σύλλογος «ΑΛΦΕΙΟΣ»
Γραφεία: Πατησίων 4
3ος όροφος - Αθήνα

Εκδότης:
Σταύρος Φωτόπουλος
Πατησίων 4
3ος όροφος - Αθήνα
E-mail: sfoto@tee.gr

Ταμίας:
Χρήστος Μπεκρούς:
Τηλ.: 210 28 18 462

Υπεύθυνος κατά νόμον:
Το Διοικητικό Συμβούλιο

Υπεύθυνος Τυπογραφείου:
Ιάκ. Ματαφιάς
Σωνιέρου 17 - Πλ. Βάθη
Τηλ.: 210 52 20 987
E-mail: mataf@otenet.gr

Ετήσιες συνδρομές:
Ιδιώτες Ευρώ 5
Δήμοι - Κοινοτήτες - Εταιρείες » 5

Οι συνδρομές να στέλνονται στη διεύθυνση:
Σύλλογος «ΑΛΦΕΙΟΣ»
Πατησίων 4 - 106 77 Αθήνα

Επιτάλιο η **Κόρδα Ζαχαρούλα** χα **Δημητρίου**.

- Πέθανε και κηδεύτηκε στην Αλφειούσα η **Βαρώτσου Αριστεά** χήρα **Διονυσίου**.
- Πέθανε και κηδεύτηκε στο Επιτάλιο ο **Οικονόμος - Παπαδόπουλος του Άγγελου**.
- Πέθανε και κηδεύτηκε στην Αλφειούσα ο **Παναγόπουλος Παναγιώτης του Τρύφωνα**.
- Πέθανε στο Π. Φάληρο και κηδεύτηκε στο Επιτάλιο ο **Ηλιόπουλος Θεόδωρος** του **Γεωργίου**.

• Πέθανε και κηδεύτηκε στην Αθήνα ο **Χαριτόπουλος Ροδόλφος**.

Τους οικείους των εκλιπόντων συμπατριωτών συλλυπούμεθα θερμώς.

ΓΑΜΟΙ

Ο **Μπουλαλάς Γεώργιος** του **Φωτίου** και η **Σμυρνή Βασιλική** του **Γεωργίου** παντρεύτηκαν με πολιτικό γάμο στο Δήμο Βώλακο (Επιτάλιο) στις 24/3/2008).

Στο νέο ζευγάρι ευχόμαστε να ζήσει ευτυχισμένο.

Ο παπα-Αντρέας

Θα έφτανε η τιμή αν έλεγα απλώς και μόνο, ότι πηλέμπε στην Αθηνά. Αθλή αργότερα, και ενόσω ζούσε, ο παπα-Αντρέας απέσπασε το γενικό σεβασμό με την αθόρυβη εκκλησιαστική πολιτεία του και το κοινωνικό του έργο. Στο ασκητικό και σεμνό παρουσιαστικό του, αντανάκλασε ένα εσωτερό ήθος. Παλαιοί «συνένοχοι» του και ευεργετηθέντες, έχουν μαρτυρήσει περιστατικά από το φιλόφιλανθρωπικό του έργο που εκτελούσε εν κρυπτώ, κατά την εντολή «μη γνώτω η δεξιά σου...». Θα θυμόμαστε το σεβάσμιο ίσκιό του στη γειτονιά με την ομπρέλα ανοιχτή το καλοκαίρι ερχόμενος από το χτήμα, ή από κανένα μακρινό ξωκλήσι καθάρι στο γαϊδούρι (τέτοιες παπαδιαμαντικές εικόνας δεν θα τις ξαναδούμε), ή στην αυλή του με το ξεθωριασμένο αντερύ ανασκουμπωμένος για χειρωνακτικές δουλειές, ή όταν υπομονετικά μας άφηνε να του φιλήσουμε με τη σειρά το χέρι όσες φορές την ημέρα κι αν περνούσε από το στέκι μας στη γωνία του Μαστροβασιλόπουλου. Μαζί του θα θυμόμαστε ακόμα αξέχαστες μορφές εννοριτών του αγίου Νικολάου, επιτρόπους, νεωκόρους, ανακαινιστές, κοπιώντες και ψάλλοιες και ενθουσιώδεις πανηγυριστές της πέρα γειτονιάς, που έχει ζωγραφίσει ωραία στα διηγήματά του ο Δημητράκης και τους αξίζει «μαζί μ' αυτόν ν'αγιόσουν»... Και θα τον θυμόμαστε σε ευχάριστες και λιπυτερές στιγμές του κοινωνικού βίου, να ψέλλουν στις κηδείες με τον αείμνηστο παπα-Πέτρο το «χους ει και εις χουν απελεύσει». Η θρησκευτική ατμόσφαιρα πάντα μας βάζει σε φιλοσοφικές σκέψεις και ας μου συχωρεθεί ο πειρασμός. Υπάρχει ένα πολύ προγενέστερο απόφθεγμα, διατυπωμένο με ποιητικό σφρίγγος και δωρική ακρίβεια, το οποίον μάλλον εγνώριζε ο ελληνομαθής υμνωδός της εκκλησίας «εκ γαίης γαρ πάντα και εις γαίαν πάντα τελευτάν». Σε αυτά η θρησκεία θα προσθέσει την ελπίδα «αναστάσεως ζωής αιωνίου».

- Από την θριαμβεύουσα Εκκλησία, ευλόγησον πάτερ.

Βάσος Πουλόπουλος

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΕΠΙΤΑΛΙΟ

(Συνέχεια από τη σελίδα 1)
με μολύβδινο αποχετευτικό αγωγό.

Δυτικά του βαλανείου διέρχεται αγωγός νερού κατασκευασμένος από ασβεστοκονίαμα με κάλυψη από κεραμίδια στέγης. Ο αγωγός νερού ξεκινούσε από πέτρινο πηγάδι βάθους 3,50m (που όταν το καθαρίσαν οι αρχαιολόγοι ανέβλυσε καθαρό νερό) και οδηγούσε το νερό στο λουτρό.

Βόρεια του βαλανείου αποκαλύφθηκε συγκρότημα τριών συνεχόμενων δωματίων, διαφόρων φά-

Ο Κεραμικός κλίβανος.

σεων κατασκευής από τον 2ο μέχρι τον 4ο αιώνα μ.Χ. Ένα μεγάλο δωμάτιο διαστάσεων 23m μήκος και 22m πλάτος περιείχε τρία μεγάλα πηγάδια και πιθανότατα είχε χρήση εργαστηρίου κεραμικών αντικειμένων που ψήνονταν στα πηγάδια. Δυτικά του βαλανείου και κοντά στην είσοδο του χώρου υπάρχει μεγάλος κεραμικός κλίβανος διαμέτρου 4,50m περίπου, που χρησιμοποιείται για το ψήσιμο οικιακών αγγείων που χρονολογείται από τον 2ο αιώνα μ.Χ.

Σε βαθύτερα στρώματα του τομέα Ι, βρέθηκαν πολλά θραύσματα αγγείων ελληνιστικών χρόνων, αγγεία, λυχνάρια και ίχνη κτιρίων της ίδιας περιόδου, που είχαν ενσωματωθεί στα ρωμαϊκά οικοδομήματα.

ΤΟΜΕΑΣ ΙΙ: Ο τομέας ΙΙ βρίσκεται βόρεια του Ι και μεταξύ του Ι και του ΙV. Εδώ αποκαλύφθηκε μεγάλο ορθογώνιο οικοδόμημα μήκους 22m και πλάτους 13m με τοίχους πάχους 1,00m. Το μέγεθος του κτιρίου δηλώνει ότι πρόκειται για δημόσιο κτίριο ή ναό πιθανότατα της Ήρας, υπόθεση που ενισχύεται από την εύρεση πνακίου (στον γειτονικό τομέα Ι) με ενχάρακτη επιγραφή ΗΡΑ. Από το κτίριο που χρονολογείται στους πρώτους ελληνιστικούς χρόνους, έχουν σωθεί μόνο τα θεμέλιά του. Από πρόχειρη κατασκευή που υπάρχει πάνω από την θεμελίωση, φαίνεται ότι το κτίριο χρησιμοποιήθηκε σαν αποθήκη πιθανώς μέχρι και το τέλος του 4ου μ.Χ. αιώνα. Σε κοντινή απόσταση από το κτίριο βρέθηκε εντοιχισμένη λίθινη κολώνα ύψους 1,50m και διαμέτρου 0,30m, που έφερε λατινική επιγραφή. Η επιγραφή χρονολογείται την εποχή του αυτοκράτορα Τραϊανού του 117μ.Χ. και αποτελεί το πρώτο μέχρι σήμερα γραπτό μνημείο του αρχαίου Επιταλίου.

ΤΟΜΕΑΣ ΙΙΙ: Ο τομέας ΙΙΙ είναι ο πλησιέστερος προς τον Αλφειό και ο αρχαιότερος όλων. Τα κτίρια που έχουν κατασκευαστεί στον τομέα χρονολογικά έγιναν σε τέσσερες επάλληλες φάσεις. Η φάση Α περιλαμβάνει ορθογώνιο περίβολο κάποιου ναού του τέλους του 4ου αιώνα π.Χ., που ενσωματώθηκε σε άλλα κτίρια κατά τον 2ο και 1ο αιώνα π.Χ. Στην ίδια εποχή κατατάσσεται η μεγαλύτερη οικία 1 και η οικία 2 με δωμάτιο λουτρού με ακόσμητο μωσαϊκό δάπεδο και πλινό λουτρό. Από την φάση Β σώζεται μόνο τοίχος θεμελίωσης του 3ου π.Χ. αιώνα. Η φάση Γ περιλαμβάνει μεγάλο σπίτι με δύο συνεχόμενα δωμάτια και διάδρομο, που χρονολογείται στον 2ο ή 3ο μ.Χ. αιώνα. Η φάση Δ περιλαμβάνει

τοίχο πρόχειρα κατασκευασμένο, του δεύτερου μισού του 4ου μ.Χ. αιώνα.

ΤΟΜΕΑΣ ΙV: Ο τομέας ΙV βρίσκεται μεταξύ του ΙΙ και του Ι και περιλαμβάνει ρωμαϊκό νεκροταφείο. Στον τομέα υπάρχουν επίσης και τάφοι κλασικών χρόνων, όπου βρέθηκε και λυχνάρι σε καλή κατάσταση. Στην περιοχή του τομέα ΙV βρέθηκαν θραύσματα αγγείων μεσοελλαδικής και υστεροελλαδικής εποχής μέσα στην αμμώδη επίχωση που κάλυπτε τους τάφους. Πολλά από τα θραύσματα αυτά είχαν παρασρθεί από τα όμβρια από τον μυκηναϊκό χώρο του λόφου του Αι Γιώργη, ενώ άλλα ανήκαν σε μεσοελλαδικούς τάφους.

ΚΙΝΗΤΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ: ΟΙ ανασκαφές στον χώρο του αρχαίου Επιταλίου, έφεραν στο φως σημαντικών κινήτων ευρημάτων, που σήμερα βρίσκονται στο μουσείο της αρχαίας Ολυμπίας, όπως:

1. Νομίσματα, 142 χάλκινα και 6 αργυρά. Το παλαιότερο είναι στατήρας Θιβόν του 395 - 387 π.Χ. και το καλύτερο ποιοτικά στατήρας Φιλίππου Β' του 359-336π.Χ. Τα νεότερα είναι ασόρια (ορειχάλκινα νομίσματα) του τέλους του 4ου μ.Χ. αιώνα.
2. Χάλκινα μικροαντικείμενα, όπως λαβές αγγείων, πόρπες, περόνες, κρίκοι, καρφιά κλπ.
3. Σιδερένια αντικείμενα όπως εργαλεία και καρφιά.
4. Μολύβδινα, όπως μολύβδοχοίσεις συνδέσμων και ελάσματα.
5. Λυχνάρια κλασικών, ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων αρκετά από κορινθιακά εργαστήρια.
6. Αγγεία πλίνου του 4ου π.Χ. αιώνα μέχρι του 4ου μ.Χ. αιώνα, πινάκια (πιάτα) με επιγραφές, λαβών αμφορέων καθώς και ασυνήθιστα μεγάλο πλινό κύπελλο (σκούφος).
7. Ειδώλια πλίνου και εντυπωσιακό κεφάλι γυναίκας του 4ου π.Χ. αιώνα.
8. Εκατοντάδες γυάλινα θραύσματα αγγείων που πιθανότατα κατασκευάζονταν σε εργαστήριο του τομέα Ι. Η παραποτάμα και παραθαλάσσια άλλωστε θέση του Επιταλίου ευνοούσε την εγκατάσταση εργαστηρίου υαλουργίας.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ: Σύμφωνα με τον αρχαιολόγο Π. Θέμελη ο συνοικισμός στους λόφους Αιγωργίτικα πρέπει να ταυτιστεί με την Ομηρική - Μυκηναϊκή πόλη Θρύον ή Θρυόσσσα. Το Θρύο ήταν η τελευταία προς βορρά πόλη του βασιλείου του Νηλεως, κοντά στον πόρο του π. Αλφειού (Πιάδα Λ, στ. 711). Το Θρύο πολιορκήσαν οι Επειοί υπό μορφή αντιποίνων για την ληστρική επιδρομή του Νέστορα στην χώρα τους (Πιάδα Λ, στ. 670-760). Το Θρύο δεν φαίνεται να κατοικείται την εποχή της καθόδου των Δωριέων, αφού δεν έχουν εντοπιστεί μέχρι σήμερα όστρακα (θραύσματα αγγείων) γεωμετρικά και αρχαϊκά. Στα βαθύτερα στρώματα των Τομέα Ι και ΙΙ βρέθηκαν όστρακα του 5ου και του 4ου π.Χ. αι. Πιθανότατα η πόλη του Επιταλίου θεμελιώνεται κατά την διάρκεια του 5ου π.Χ. αι. στους πρόποδες του λόφου του Αι

Γιώργη, κοντά στον πόρο (περαταριά) του π. Αλφειού. Το Επιτάλιο γρήγορα απέκτησε στρατηγικής σημασίας θέση, αφού έλεγχε τον παραλιακό δρόμο της δυτικής Πελοποννήσου, όπως βεβαιώνει και ο Ξενοφώντας (Ελληνικά ΙΙΙ, 2, 25). Το 401 π.Χ. ο Άγις της Σπάρτης κρησιμοποίησε το Επιτάλιο σαν ορμητήριο για τις επιδρομές του στην Ηλεία. Το ίδιο θα επαναλάβει το 218 π.Χ. και ο Φίλιππος ο Ε' της Μακεδονίας. Κατά τους χρόνους του ρωμαϊκού αυτοκράτορα Τραϊανού, όπως προκύπτει από το οδόσημο που βρέθηκε στον τομέα ΙΙ, από το Επιτάλιο διέρχεται σημαντικός δρόμος της αυτοκρατορίας. Κατά τον Π. Θέμελη στον τομέα ΙΙ θα πρέπει να τοποθετηθεί και το περίφημο ιερό της Αλφειούσσης Αρτέμιδος που είχε διακοσμηθεί από τους Κορινθίους ζωγράφους Κλεάνθη και Αρίγωνα (Στράβων, 8.3.12).

ΣΗΜΕΡΑ: Από το 1967 μέχρι το 2008 έχουν περάσει 41 περίπου χρόνια. Πέραν της περιφραγής που έγινε, ο αρχαιολογικός χώρος του Επιταλίου παραμένει στην κατάσταση που τον άφησε ο Πέτρος Θέμελης. Οτι καλύτερο και σημαντικότερο πολιτιστικά δωρήθηκε στο Επιτάλιο τον τελευταίο αιώνα, παραμένει απαξιομένο, εν πολλοίς άγνωστο, αναξιοποίητο. Ένας αρχαιολογικός χώρος με ευρήματα οκτώ αιώνων, παραμένει στην αφάνεια και στο περιθώριο. Ουδείς ενδιαφέρεται για την συνέχιση των ανασκαφών, την βελτίωση του αρχαιολογικού χώρου εσωτερικά και του χώρου που τον περιβάλλει. Ο χώρος έχει

Ο αρχαιολογικός χώρος σήμερα.

τραγικές ελλείψεις σε εύκολη προσέλαση, χώρο στάθμευσης αυτοκινήτων, διαμόρφωση τρόπου κίνησης επισκεπτών μέσα και έξω από τον χώρο, ανάδειξη και επισήμανση των αρχαιοτήτων, φύλαξης, τρόπον λειτουργίας. Κι όμως το αρχαίο Επιτάλιο, όπως και το μυκηναϊκό Θρύο, αξίζουν και απαιτούν καλύτερη μεταχείριση από όλους και ιδιαίτερα από αυτούς που τα θεωρούν (πολιτιστική) κληρονομιά τους.

[Οι φωτογραφίες είναι του γράφοντα].
Σταύρος Φωτόπουλος

Η ΣΤΗΛΗ ΤΟΥ ΤΑΜΙΑ

Φωτόπουλος Γεώργιος.....	20
Γιαννόπουλος Αρέτος.....	20
Γαϊόγκας Αντώνιος Νικ.....	50
Τσάμης Γεώργιος.....	50
Σίμου-Ζουμπάκη Αικατερίνη.....	50
Ζουμπάκη Σοφία.....	50
Αβράμης.....	50
Αθανασιάδης.....	50
Τύλα-Μπεκρού Παλαγιώτα.....	20
Αργινά-Μπεκρού Ρόη.....	20
Φεράκο-Μπεκρού Ζωή.....	20
Βρουβάκη-Μπεκρού Λουσία.....	20
Μπεκρού Ρόη Ευαγγ.....	20
Μπεκρού Χρήστος.....	20
Μπεκρού Κωνσταντίνος Φ.....	20
Μανώλης Δημήτριος.....	20
Ρασιώτης Γεώργιος.....	Δολ. 50
• Ευχαριστούμε όλους τους απανταχού συμπατριώτες για την οικονομική ενίσχυσή τους.	
• Για τις συνδρομές σας στο χωριό μπορείτε να απευθύνεστε στον κ. Σάχη Ανδρ. Χίλιο.	
• Αριθμός τραπεζικού λογαριασμού του Συλλόγου:	
130/959962-22 Εθνική Τραπεζα	

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΓΩΝΙΑ

ΤΖΙΜΗ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ὁ κόσμος

Ὁ θεός ὡς γνωστόν μέ τό ρολόι στό χέρι καί σέ ἑφτά ἡμερομίσθια ἀκριβῶς "ἔφτιαξε τόν κόσμο", ἀλλά τόν ἀνθρωπο τῆς ἱστορίας μας δέν ἔφτιαξε κανείς. Κι ὅ,τι θά 'πρεπε νά ἦταν δικό του δέν ἦταν, τό ἔπαιρναν πάντα. Γιατί "ἀνῆκε στόν κόσμο".

Γι' αὐτό κι ὅταν γεννήθηκε εἶπαν ἀπλά:

"Ἦρθε στόν κόσμο".

"Ὅταν ἄρχισε νά μεγαλώνει καί τόν ἔδερνε ὁ πατέρας του, τσίριζε, καί "σῆκωνε τόν κόσμο στό πόδι". Κι ἐκεῖνος ἔλεγε τότε: "Σκάσε καί μᾶς ἀκούει ὁ κόσμος".

Κάποιο βράδυ πού, τελειώνοντας τό παιχνίδι κατέβηκε στήν ἀγορά βρώμικος καί μέ τρύπιο βρακί, ὁ πατέρας του πάλι πού "ἀνῆκε στον καλό κόσμο", τσακώθηκε μέ τή μάνα του καί ἄρχισε νά φωνάζει: "Μά ἐπιτέλους τί θά πει ὁ κόσμος", κι ἐκείνη προσπαθώντας νά τόν καθησυχάσει τοῦ 'λέγε γουρλώνοντας τά μάτια καί μέ σιγανή φωνή: "Πιό σιγά, ἔχουμε γίνε ρεζίλι στόν κόσμο".

Ἀργότερα ὅταν εἶδαν ὅτι δέ γίνεται τίποτα μέ τό ξύλο τόν πῆραν μέ τό καλό, κι ἡ μάνα του τόν φιλοῦσε καί τόν συμβούλευε κάθε Κυριακή πρῶι πού τόν ετοίμαζε γιά τήν ἐκκλησία: "Νά γίνεις χρήσιμος στόν κόσμο καί στήν κοινωνία", "νά εἶσαι τό καμάρι τοῦ κόσμου", κι ὁ πατέρας συμπλήρωνε: "Ἀλλιῶς θά σέ κοροϊδεύει ὁ κόσμος".

Καί στήν ἐκκλησία ἄκουσε νά τοῦ μιλοῦν γιά "έναν ἄλλο κόσμο" πού δέν θά ὑπάρχει ὀδύνη, πίκρα καί στεναγμός.

Μεγάλωσε.

Ὁ δάσκαλος τῆς ἱστορίας τοῦ μίλησε γιά τούς μεγάλους καταχτητές "πού ἀπελευθέρωσαν τόν κόσμο", ὁ δάσκαλος τῶν θρησκευτικῶν γιά τήν Ἱερά Ἐξέταση πού "ἔσωσε τό Χριστιανικό κόσμο", κι ὁ δάσκαλος τῶν Ἑλληνικῶν ἀπάγγελε γλαρώνοντας τό βλέμμα:

"Ὁμορφος κόσμος ἠθικός ἀγγελικά πλασμένος".

Τότε ἀκριβῶς ἦταν πού ἔδειρε καί τούς τρεῖς, καί τόν πῆγαν στό τμήμα σηκωτό. Ἐκεῖ ὁ Ἀστυνόμος πού ἦταν ἀρμόδιος "διά τήν τάξιν του κόσμου" τοῦ εἶπε: Τώρα θά σέ συγυρίσω ἐγώ βρέ «ὑστερο τοῦ κόσμου", νά μάθεις "νά σέβασαι τόν κόσμο" καί τās ἠθικός ἀρχάς. Καί τοῦ ἔριξε δυό σφαλιάρες "γιά τά μάτια τοῦ κόσμου", διότι –μεταξύ μας– δέν τούς χώνευε οὔτε ὁ ἴδιος αὐτούς τούς κυρίους πού τόν

εἶχαν ρημάξει στό ξύλο ὅταν ἦταν μικρός καί δέν ἔπαιρνε τά γράμματα. Κι ὅταν ἐγύρισε νηστικός καί δαρμένος, οἱ γέροι μουρμούριζαν κοιτάζοντας τά κομπολόγια τους: "Πάει, χάλασε ὁ κόσμος", ὁ Ἀστυνόμος φούσκωνε καί τούς καθησυχάζει: "Ἐ, δέ χάλασε κι ὁ κόσμος", μονάχα ἡ μάνα του "χάλασε τόν κόσμο" ἀπ' τίς φωνές πού ἔδειραν τό παιδί, κι ἐκεῖνος τότε ἔπεσε στην ἀγκαλιά της μ' ἀναφυλλητά:

"Μάνα τόν κόσμο μὴν ἀκοῦς μόν' τήν καρδιά σου ρῶτα".

Κι ὅταν λίγο καιρό ἀργότερα ἔχασε τόν ἴσκιο της, δέ βρῆκαν τίποτα νά ποῦν, μά πάλι γιά τόν κόσμο μίλησαν καί εἶπαν: "Δέν ἔχουν τελειωμό τά βάσανα τοῦ κόσμου". Κι ἐγινε παλικάρι.

Μά οἱ φουσκοθαλασιές δέν εἶναι γιά τή θάλασσα, μόνο γιά τίς καρδιές καί γιά τά παντελόνια των παλικαριῶν. Σάν τραγουδοῦσε κι ἔλεγε κάθε ἀπό ἕνα κλειστό παράθυρο: "...ἄσε τόν παλιόκοσμο νά λείπει..." ἦταν ἀλήθεια δύσκολοι οἱ καιροί, κι οἱ φρόνιμοι τόν ἀποπῆραν:

"Ἐδῶ ὁ κόσμος χάνεται κι αὐτός ξερο-χτενίζεται".

ὁπότε ἐκεῖνος, "νά χέσω κι ἐσᾶς κι ὅλο τόν κόσμο" εἶπε, ἀλλά τό εἶπε "κόσμια" καί εὐπρεπῶς, δηλαδή μέσα ἀπό τά δόντια του καί δέν ἀκούστηκε.

Τό εἶπε ὁμως καί τό 'κανε.

"Ἐφυγε νύχτα ἀπ' τό χωριό κι ἐγινε κοσμοπολίτης μέ ἐπικίνδυνες κοσμοθεωρίες καί φίλους ἐπιστήθιους καί νηστικούς, οἱ ὁποῖοι κατά σύμπτωση τόν θυμόντουσαν ὅταν ἔπαιρνε ἐπιταγή ἀπό τό γέρο, "βρέ φάγαμε τόν κόσμο νά σέ βροῦμε" τοῦ 'λεγαν, καί ὅταν τελικά πῆγαιναν στήν ταβέρνα, ἔτρωγαν τόν περιδρομο κι ὄχι τόν κόσμο. Κι αὐτοῖ ἦταν πού ἔλεγαν κάθε φορά: φίλε, "τό χρήμα κυβερνάει τόν κόσμο" κτλ., κτλ., ἐνῶ ὁ γέρος τοῦ ἔγραφε μέ καλλιγραφικά γράμματα καί μέ ἀρχαῖο πείσμα: "πρόσεχε, ὑπάρχει κόσμος καί κοσμάκης", "κάτσε στ' αὐγά σου, ἐσύ δε θ' ἀλλάξεις τόν κόσμο", "ὁ κόσμος δε σκοτίζεται γιά σένα", μά ἐκεῖνος δέν ἠθελε ν' ἀκούσει τίποτα, ἄρχισε νά ζεῖ "στό δικό του κόσμο", μέχρι πού εἶδε πῶς ὁ κόσμος ἦταν ἐγνοια κι ἀπόγνωση, πάντα καί πάντα, καί δέν ἦταν τό δικό του μαρτύριο, ἀλλά "τοῦ κόσμου τά βήματα", ἀλλά "τοῦ κόσμου τά βήματα", ἀλλά "τοῦ κόσμου τά βήματα" ἔφυγε σά σκυλί πού σ' ἀποχαιρετάει μοναχό καί σοῦ γλύφει τό χέρι, οἱ φίλοι ἔφυγαν καί κείνοι κι οὔτε πού μίλησαν γι' αὐτόν, ἕνας μονάχα εἶπε ὑψώνοντας σά φραγκόκοτα τό κεφάλι:

"θυσιάστηκε γιά ἕναν καλύτερο κόσμο".

"Ἐτσι "ὁ κόσμος τόν ξέχασε" καί κανείς δέ θυμᾶται πότε ἦταν ἀκριβῶς πού "ἔφυγε ἀπ' τόν κόσμο".

Ὅστόσο ἐκεῖνος εἶχε ξεδέψει τή ζωή του γιά τόν κόσμο, κι ὁ κόσμος λίγο μάρμαρο κι ἕναν τόπο μικρό, ἐκεῖ πού παίζουν τά παιδιά, κι οἱ μεγάλοι ἀδιάφορα λένε:

"Ὁ ΑΓΝΩΣΤΟΣ"

"Ἄτιμε κόσμε!"

ΑΡΧΑΙΑ ...ΕΠΙΚΑΙΡΑ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ «ΠΟΛΙΤΕΙΑ»

Α' - 336c και 339a

– Τί λογοδιάρροια σας ἔχει πιάσει τόση ὥρα Σωκράτη; Τί παριστάνετε τους ἀφελείς καί λιβανίζετε ὁ ένας τον ἄλλον; Ἀν θέλεις πράγματι νά μάθεις τι εἶναι δίκαιο, μὴ κάνεις τον κουτό γιὰ νά 'βγεις ἀποπάνω, καί νά μὴ ρωτᾶς –αὐτό εἶναι εὐκόλο– ἀλλά ἐσύ ὁ ἴδιος νά μας πεις πῶς εἶναι τάχα τὸ ωφέλιμο ἢ τὸ πρέπον, τὸ ἀναγκαῖο ἢ τὸ ἐπικερδές –αὐτὰ νά ξέρεις δὲν τὰ χάρφτω– μὰ νά μας πεις μὲ ἀκρίβεια τι ἐννοεῖς.

...Μάθε λοιπὸν πῶς κάθε ἐξουσία θεσπίζει νόμους πού συμφέρουν πρῶτα

τὴν ἴδια, ἡ δημοκρατία δημοκρατικούς, ἡ τυραννίδα τυραννικούς καί οἱ ἄλλες τὸ ἴδιο. Κι ἀφοῦ ἔτσι νομοθετήσουν, ἀποφαινόνται ὅτι δίκαιο γιὰ τους υπηκόους των εἶναι τὸ δικό τους συμφέρον, κι ὅποιον τὸ παραβαίνει τον τιμωροῦν ὡς παράνομο ἢ ἀδικο. Αὐτὸ τὸ δίκαιο πού λέω ἐγώ, σοφὸ μου, εἶναι ἴδιο σὲ ὅλες τὶς πόλεις, κι εἶναι αὐτὸ τῆς ἀρχουσας τάξης. Ἐνόσω αὐτὴ κυβερνά, κάθε λογικὸς ἄνθρωπος ξέρει καλὰ πῶς πρόκειται γιὰ τὸ ἴδιο δίκαιο, τὸ συμφέρον δηλαδὴ τοῦ ἰσχυρότερου.

Μετάφραση ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο:
Τζίμη Παπανικολόπουλος

Η συμβολή των Ηλείων στα Ελληνικά Γράμματα

Ὁ διηγηματογράφος, λαογράφος καί ἱστορικός μελετητῆς **Ἀγησίλαος Τσελάλης** καί ἡ ποιήτρια **Ἐφη Αἰλιανού** (γενέτειρα τους ἡ **Ἀνδρίτσα**) **ἔδωσαν στα Ἑλληνικά Γράμματα πλούσιο, ωραῖο καί υψηλὸ ἔργο.**

Τὸ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ **Ἀγησίλαου Τσελάλη** φέρνει τὴ σφραγίδα τῆς γνήσιας τέχνης καί παρουσιάζει τὸν δημιουργὸ τοῦ φωτεινοῦ παράδειγμα πνευματικῆς πληρότητας, ζωντάνιας, εὐγένειας καί ἀρετῆς.

Του ΣΤΑΘΗ ΔΑΓΛΑΡΗ
Δικηγόρου

Με βαθιὰ γερὸ ἐνστικτο καί πνεῦμα διεισδυτικὸ ὁ συγγραφέας, σαγηνευτικός, πρωτότυπος στὴ σκέψη, ξέρει καί μεταδίδει τὴ λάβα τῆς καρδιάς του σὲ κάθε κείμενό του, μὲ μια λάμπουσα καθαρότητα καί μια ἐκπαγλὴ διαύγεια στὴ γλώσσα καί τελειωτικὴ στὴν ἐκφραση ἀποκρυστάλλωση τῶν ἰδεῶν. Εἰλικρινῆς καί αὐθόρμητος, εὐαίσθητος καί τρυφερός, ὁ γνήσιος αὐτὸς καλλιτέχνης, ὁ πανευγενικός καί λεπτός σμιλευτῆς ἀπαστράπτουσας καλλιπέπειας λόγου, εὐχύμης καί χειροπιαστῆς δημιουργίας, προσφέρει ἔργο πού φωτίζει τὸ πνεῦμα, ἐξευγενίζει τὸν ἀναγνώστη, τὸν μαγνητίζει καί τὸν ἐμπνέει, τὸν σπρώχνει σὲ σκέψεις βελουδένιες, τὸν φέρνει σὲ μια περιοχὴ εὐγλωττῆς πανδαισίας: στὴν αἰώνια μαγικὴ ἀξία καί ομορφιά τῆς υψηλῆς τέχνης!

Ἡ **Ἐφη Αἰλιανού** μετουσίωσε σὲ ποίηση ὅλα τὰ βιώματα καί τὶς ἐμπειρίες τῆς, ἀποτύπωσε σὲ λυρικό λόγο τὴν ἀγωνία τῆς, τὴ μοναξιά, τὴν πίκρα καί τὸν πόνο. Ἡ λεπταίσθητη ποιήτρια μᾶς ἔδωσε ποίηση ἐναργῆ, μὲ δεξιοτεχνία καί στοχαστικὴ ἀριότητα, ἀπογυμνωμένη ἀπὸ κάθε περιττό, ποίηση περιεκτικὴ καί ἀνάγλυφη, πού ἐντυπωσιάζει καί συγκινεῖ, ἀλλὰ καί –πολλές φορές– προβληματίζει. Ἀναντίρρητα, εἶναι ποιήτρια υψηλῆς τέχνης, ὁ γνήσιος καί παλμῶδης συναισθηματισμὸς τῆς τὸν κάνει νά δημιουργεῖ ποίηση πού γοητεύει, ποίηση ἀποψηφῆ σὲ ἕφος καί ἐκφραστικότητα, πού συγκλονίζει καί ὀδηγεῖ τὴ σκέψη σὲ μια φιλοσοφικὴ ἐνατένιση τῆς ζωῆς. Θεωρεῖται σημαντικὴ ἡ ποιητικὴ προσφορά τῆς Ἐφης Αἰλιανού, ἀφοῦ ὅλα τῆς τὰ βιβλία περιέχουν υψηλῆς ποιότητας ὑλικό, ὅλοι οἱ κριτικοί –ἀπὸ τὸ πρῶτο τῆς βιβλίου– διέκριναν ἕνα γνήσιο ποιητικὸ ταλέντο, τὴν υποδέχτηκαν μὲ ἐνθουσιασμό, γιὰ ὅλο δε τὸ ἔργο τῆς ἔχει ἀποσπάσει τὴν καθολικὴ ἀναγνώριση, ἀφοῦ ποιήματα τῆς περιλαμβάνονται καί στὴν "Παγκόσμια Ποιητικὴ Ἀνθολογία" (ἐκδόση "Αὐλός", τόμος 3, σ.σ.

Επιβάλλεται, λοιπὸν, τὸ Δημοτικὸ Συμβούλιο τῆς Ἀνδρίτσας νά τιμῆσει τὰ ἐπιφανῆ τέκνα τῆς, τὸν Ἀγησίλαο Τσελάλη καί τὴν Ἐφη Αἰλιανού, δίνοντας τὰ ονόματα τους σὲ δύο οδοὺς τῆς πόλης. Ἡ ονοματοδοσία αὐτὴ ἀποτελεῖ ἕναν τρόπο ἀναγνώρισης τοῦ ἐμπνευσμένου καί βαθύπνοου ἔργου τῶν αείμνηστων συμπατριωτῶν καί ἀπόδοσης τῆς οφειλόμενης τιμῆς

στὶς ἐξέχουσες αὐτὲς μορφές τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματολογίας.

Ἦσαν ὁ **Κωστής Παλαμᾶς** "αστέρι πρῶτου μεγέθους μὲσα στὴν παγκόσμια ποίηση" καί ὁ **Γεώργιος Δροσίνης** "ὁ σεβάσμιος συνεχιστῆς τῆς ποιητικῆς μᾶς παράδοσης". Ἦσαν καί συνομήλικοι. Ὁ πρῶτος γεννήθηκε στὴν Πάτρα, στὶς 13 Ἰανουαρίου 1859, καί ὁ δεύτερος στὴν Ἀθήνα, στὶς 9 Δεκεμβρίου 1859. Ἡ οἰκογενειακὴ τους, ὁμῶς, καταγωγὴ ἦταν ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι. Ἦσαν, ἐπίσης, καί στενότερα δεμένοι οἱ δύο ἐκεῖνοι ποιητῆς μᾶς.

Πολλές φορές ὁ Παλαμᾶς ἐπισκεπτόταν τὸν Δροσίνη στο σπίτι του, στὴν Κηφισιά, καί ὁ Δροσίνης τὸν Παλαμᾶ στο Πανεπιστήμιο (ὁ ποιητῆς τῆς "Ἀσάλευτης ζωῆς" ἦταν γραμματέας του) καί τὰ βραδινὰ στο "ερημικὸ κελί του", στὴν οδὸ Ἀσκληπιοῦ. Μαζὶ στὶς διάφορες ἐκδηλώσεις. Ἦσαν φίλοι ἀκραιφνεῖς, ἀχώριστοι.

Κάποτε πού ὁ Ηλείος πεζογράφος **Ἀνδρέας Καρκαβίτσας**, ἀπὸ τους κορυφαίους θεμελιωτῆς τῆς ἑλληνικῆς διηγήματος, εἶχε προσκαλέσει τὸν Παλαμᾶ στα Λεχαινά, ἐκεῖνος ἦρθε στὴ γενέτειρα τοῦ συγγραφέα τοῦ "Ζητιάδου" μὲ τὸν Δροσίνη.

Καί οἱ τρεῖς, τότε, ἐπισκέφτηκαν τὴν Ἀρχαία Ὀλυμπία καί ἄλλα ὄμορφα τοῦ τόπου μᾶς. Ξεναγὸς τους ὁ Καρκαβίτσας (γιὰ τὴν περίπτωσή ἔχει γράψει ἢ ὁ **Γιώργος Κασιμάλης** ἢ ὁ ἄλλος διακεκριμένος τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, Πύργιος, **Θεόδωρος Εὐδης**).
Στάθης Δάγλαρης

ΕΚΔΗΛΩΣΗ Π.Κ.Δ.Β.

Στὶς 24 Ἀπριλίου 2008 πραγματοποιήθηκε ἐκδήλωση τοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου Δήμου Βώλακα στο Ἐπιτάλιο γιὰ τὴν ἐπέτειο τῆς 24ης Ἀπριλίου 1821. Τὴν ἱστορικὴ αὐτὴ μέρα, στὴ μάχη τῆς Ἀγουθινίτσας, γιὰ πρῶτη φορά τρέπονται σὲ φυγὴ οἱ ἀνίκητοι μέχρι τότε Λαθαῖοι, ἀπὸ τους Ἀγουθινιτσοῦς τοῦ Μοσχούλα μὲ τὴ βοήθεια καί ἀλλῶν πατριωτῶν. Ἡ ἐκδήλωση, πού σημείωσε μεγάλη ἐπιτυχία, περιελάμβανε Ἐπιμνημόσυνη Δέση στὸ μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου στὴν πλατεία Ἐπιταλίου, ομιλία γιὰ τὸ ἱστορικὸ τῆς ἡμέρας στὴν αἴθουσα τοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου τοῦ Δήμου Βώλακος καί δεξίωση πρὸς τιμὴ τῶν προσκεκλημένων μετὰ τὸ περας τῆς ομιλίας.

Συχαρητήρια στο Π.Κ.Δ.Β. καί στον Πρόεδρό του Θανάση Μακροδημήτρη.

ΣΤΙΣ ΜΙΚΡΕΣ ΤΙΣ ΩΡΕΣ

Στις μικρές τις ὥρες
ἀκούγεται τὸ τραγούδι σου
μέσα στο θρόισμα κυμάτων
σαν ἕνα βαλς κρυφῶν ἐρωτῶν
τῆς περασμένης μου ζωῆς.

Στις μικρές τις ὥρες
νιώθω νά με κοιτᾶς στο μέτωπο
μὲ χρυσομέννα τὰ μαλλιά
ἀπ' τοῦ φεγγαριοῦ τοῦ χαμόγελο
καί νά μου γνέφεις ὅτι ζεῖς.

Κώστας Ἐπιταλιώτης

ΙΟΥΝΙΟΣ 1963.

Οι Εξετάσεις του Δημοτικού Σχολείου τέλειωσαν, τα απολυτήρια δόθηκαν σε μια σύντομη γιορτή μετά ποιημάτων κάτω από τα πεύκα.

Καλοκαίρι. Τα καρπούζια τρίζουν τη νύχτα μεγαλώνοντας, οι εξοχές υποδέχονται τους παραθεριστές, στη λίμνη καθρεφτίζεται ο ήλιος, την γαλήνη του νερού ταραίζει το σταλίκι, το μονόξυλο φεύγει αργά. Η παραλία γεμάτη καλύβες, το λεωφορείο πηγαίνει και έρχεται, τα γαϊδούρια φορτωμένα επίσης, οι κολώνες του πάγου, οι ψαράδες με τα ανακουμπωμένα μπατζάκια, τα μπεν-μιζτ, ο Ιππόδρομος του «Φίλιππου Ομίλου Αγουλινίτης», στα μπουζούκια το βράδυ ξελαρυγγιάζονται οι ευξάπτοι Πίσω από τις καλαμιές ήρθες στον ύπνο μου προ-

Σχολικές Εξετάσεις

υές (ελαφρώς τροποποιημένο επί το ...πιο αγουλινισιώτικο), οι ντιζέζ με τα μίνι και το

ντέφι, τα σουβλάκια, οι παγωμένες μπίρες και η γουρ'νοπούλα.

Τα κορίτσια κρύβουν στο μπασούλο τη μαθητική ποδιά με το λευκό γιακά, τα αγόρια πετάνε πάνω στην κουνουπιέρα το πηλίγκιο με την κου-

κουβάγια.

Οι εξετάσεις εισαγωγής των μαθητών από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο μόλις διεξήχθησαν, αν και για κάποιους ανεπιτυχώς. Εδώ, οι επιτυχόντες, σε μια επίσκεψη στο παλιό τους σχολείο, αποχαιρετούν τον δάσκαλο και βεβαίως δεν απουσίαζε ο Νίκος ο Τσιμινής.

Στα σκαλοπάτια του Δημοτικού Σχολείου Επιταλίου εικονίζονται όρθιες από αριστερά οι τελειόφοιτες: Φούλα Μπεκυρά, Λαμπρινή Χίλιου, Μαίρη Κούλη, Σίτσα Μαστροβασιλοπούλου & Γιαννούλα Φραγκαλέξη. Καθιστοί οι: Αλέξανδρος Βελισσάρης, Δημήτρης Καλεπανάγος & Νίκος Μπάρκας. Πίσω, με τα γυαλιά ηλίου, ο δάσκαλος τους κ. Σπύρος Μπαμπής.

Δημήτρης Χίλιος

Σ.Π.Α.Π. - Τρία χρόνια μεία...

Ακούω από μακριά την κόρνα του τραίνου και τον ήχο του πάνω στις ράγες. Κάτι μου θυμίζουν. Κλείνω τα μάτια μου και βλέπω το μπαλκόνι στο Επιτάλιο με τον παππού και την γιαγιά και τα τραίνα να περνούν ακριβώς μπροστά μου. Παιδικές αναμνήσεις...

Στις 13/6/2008, ωστόσο, συμπληρώνονται τρία χρόνια από την έναρξη των εργασιών κατασκευής νέας κανονικού εύρους γραμμής στο ιστορικό δίκτυο των Σ.Π.Α.Π., με το κλείσιμο του σιδηροδρομικού σταθμού Πειραιά. Εκτός Αθηνών τα έργα είχαν ξεκινήσει πολλά χρόνια πριν, με τις απαιτούμενες απαλλοτριώσεις. Τα τραίνα πλέον, θα τερματίζουν στο Σ.Σ. Πελοποννήσου, κεντρικός σταθμός των Αθηνών και σύμβολο των Σ.Π.Α.Π., όχι μόνο για τα αρχιτεκτονικά του χαρακτηριστικά (κατασκευασθείς από τον Ερνέστο Τσιλερ), αλλά γιατί σχεδόν όλοι ξεκινήσαμε ή τερματίσαμε ένα ταξίδι μας εκεί.

Οι μνήμες πολλές. Τα ξύλινα γκισέ έκδοσης εισιτηρίων με την πληθώρα ανακινώσεων αναρτημένα πάνω σε αυτά, τα καλαίσθητα κρεμαστά φωτιστικά, το τζάκι στην αίθουσα αναμονής, το έμβλημα των Σ.Π.Α.Π. στις κολώνες των στεγάστρων παρέπεμπαν τον ταξιδιώτη σε μια άλλη εποχή...

Στις 8/8/2005 και σε συνέχεια των εργασιών επέρχεται το κλείσιμο και αυτού του σταθμού. Ο Σ.Σ. Αγίων Αναργύρων θα ήταν πλέον ο νέος σταθμός αφετηρίας των τραίνων από και προς τη Πελοπόννησο. Όχι για πολύ όμως...

Η 7/8/2005 αποτελεί ημερομηνία - ορόσημο για το σιδηρόδρομο της Πελοποννήσου. Εκτός από την τελευταία μέρα λειτουργίας του Σ.Σ. Πελοποννήσου, έλαβε χώρα και το "άδειασμα" του κεντρικού μηχανοστασίου των πάλαι ποτέ Σ.Π.Α.Π., του Μηχανοστασίου

Πειραιά (Μ.ΠΡ.). Εκεί γίνονταν όλες οι επισκευές του τροχαίου υλικού, ορίζονταν οι συνθέσεις και εν γένει η όλη προετοιμασία πριν το ταξίδι. Αν και από μέρες είχε δοθεί η εντολή "εκκαθάρισης" (λόγω της αποξήλωσης της μετρικής), μέχρι το μεσημέρι δεν είχε γίνει καμία ενέργεια. Ήταν όμως αναπόφευκτο. Όλο το τροχαίο υλικό συγκεντρώθηκε και μέχρι τις 19:45 ο τελευταίος συρμός ανεχώρησε αφήνοντας άδειο το κεντρικό μηχανοστάσιο που λειτούργησε για πάνω από έναν αιώνα έχοντας πρωτεύων ρόλο. Δηζελάμαξες, αυτοκινητάμαξες, επιβατάμαξες, φορτάμαξες, πλατφόρμες όλων των τύπων και η ηλικιών - από "γαλλίδες" και Alco μέχρι Ganz και ΜΑΝακια (όπως τα αποκαλούν οι σιδηροδρομικοί) - πέρασαν εκείνη την ημέρα, σε ασυνήθιστες συνθέσεις, από την Αθήνα με κατεύθυνση το Σ.Σ. Αγίων Αναργύρων, σφυρίζοντας νοσταλγικά και μελαγχολικά για μία εποχή που περνούσε ανεπιστρεπτή.

Το 28 ήταν το τελευταίο τακτικό δρομολόγιο που ανεχώρησε από την Αθήνα, εκτελούμενο από την Α/Α 6502 σφυρίζοντας ασταμάτητα και ρίχνοντας την αυλαία για τους Σ.Π.Α.Π. υστερα από 131 χρόνια παρουσίας τους στην Αθήνα. Ο Σ.Σ. Αγίων Αναργύρων χρησιμοποιήθηκε ως σταθμός αφετηρίας και τέρματος μέχρι την 11/12/2005, οπότε η νέα διπλή σιδηροδρομική γραμμή υψηλών ταχυτήτων αντικατέστησε πλήρως τη μετρική γραμμή στο κομμάτι Πειραιάς - Αθήνα - Κόρινθος.

Ποιος δεν θυμάται το πέρασμα πλάι στους απόκρημνους βράχους της Κακιάς Σκάλας, το μισοβυθισμένο Mediterranean Sky στην περιοχή του Ευταξία, τη διέλευση από τη μεταλλική γέφυρα της Κορίνθου, τους καλαίσθητους σταθμούς, τα σου-

βλάκια στην Κόρινθο που η μυρδιά τους πλημμύριζε τα βαγόνια και οι επιβάτες, μέσα από τα παράθυρα άπλωναν τα χέρια και αγόραζαν. Όλα αυτά πλέον υπάρχουν μόνο στις μνήμες μας...

Τρία χρόνια αργότερα, στη νέα γραμμή έχουν προστεθεί 24,4 χλμ. και ένας νέος σταθμός, του Κιάτου στη χλμ. θέση 122+200. Τα έργα στο υπόλοιπο κομμάτι Κιάτο - Πάτρα εξελίσσονται με ταχείς ρυθμούς. Ήδη βρίσκονται σε φάση διάνομιξης οι σήραγγες στις περιοχές Τράπεζα Διακοπτού, Πλατάνων Κραθίου, Αιγίου ενώ η παρακαμπτήριος της μετρικής γραμμής έχει στρωθεί στην περιοχή του Μελισσίου (μέσω της οποίας θα διοχετευθεί η κυκλοφορία των μετρικών τραίνων, αφού η νέα γραμμή θα περνάει στο ίχνος της παλιάς).

Η μελέτη για την υπογειοποίηση της γραμμής στην περιοχή της Πάτρας και η σύνδεση της με το νέο λιμάνι έχει οριστικοποιηθεί. Προκηρύχθηκε επίσης, η μελέτη κατασκευής νέας μονής κανονικής γραμμής, ηλεκτροδοτούμενης σε όλο το μήκος της, του τμήματος Πάτρα - Πύργος - Καλαμάτα και βρίσκεται σε φάση δημοπράτησης. Η εργασία για τη νέα γραμμή ως την Πάτρα αναμένεται -βάσει των χρονοδιαγραμμάτων- να περατωθούν το 2013 ενώ για τα έργα πέρα Πατρών δεν υπάρχει ακόμα χρονοδιάγραμμα.

Προς χάριν της εξελίξης και της τεχνολογίας πολλά πράγματα που θυμάμαι ξεφτίζουν. Όμως πάντοτε θα θυμάμαι και θα κρατώ στηνθύμηση μου τον ήχο της δηζελάμαξας που ανηφορίζει προς τον Πύργο ακόμη και αν μετά από χρόνια διασχίζουν το Επιτάλιο τρένα υπερτάχεια και ηλεκτροκίνητα.

Δημήτρης Μανώλης

Παλιές φωτογραφίες

Τη θαυμάσια αυτή φωτογραφία της δεκαετίας του '50, μας την έστειλε ο συμπατριώτης μας Νίκος Ρουσάκης από το Niederfosgen της Ελβετίας. Οι νεανικές φιγούρες αποτυπώνονται στην φωτογραφία σε ένα αρμονικό, ευρυματικό και γοητευτικό σύνολο. Από αριστερά στην πάνω σειρά, η Βάσω Τσάμη, η Ελένη Τριαντοπούλου (Κανατσέλη), η Αρετή Βελισσάρη και η Κική Ρουσάκη (Καθαντζοπούλου). Καθισμένες οι Τασία Κουφοπούλου (Ζαρίφη), Κατερίνα Βελισσάρη (με το δίκανο) και Κική Βελισσάρη. Ο μικρός κάτω αριστερά παραμένει άγνωστος.

(Αρχειό Νίκου Ρουσάκη)

ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΕΙΞΕΙΣ

Μέσα δεκαετίας του 50', οι γυμναστικές επιδείξεις στο προαύλιο του Δημοτικού Σχολείου Επιταλίου βρίσκονται σε εξέλιξη με μία από τις μικρές τάξεις να εκτίθεται στα βήματα και την κρίση γονέων και μαθητών. Η δασκάλα της τάξης Αγγελική Φωτοπούλου δίνει τα παραγγέλματα που εκτελούν οι μαθητές με αρκετά καλό όπως φαίνεται συντονισμό. Στην πρώτη σειρά μέσα σε ένα λευκό κύκλο στο κέντρο, ο από τότε ψηλός Γιάννης Μερτζάνης, πηλαιογυμναστής από τους Γιάννη Λαμπρόπουλο, Στέλιο Γκούμα, Θανάση Καρτάλο, Νικόλα Παπαγεωργίου κλπ.

Λίγο πριν είχε προηγηθεί παρέλαση των μαθητών στον προαυλιακό χώρο, όπου πιθανότατα ο βηματισμός εναρμονιζόταν με το πιο κάτω καθαρευουσιάνικο εμβατήριο γυμναστικής, που όλοι τραγουδούσαν δυνατά:

*Η γυμναστική κρατύνει, σώμ' ανδρίζει και ψυχών,
τις μακρά αυτής θα μείνει, παίδες κάμετε αρχήν.*

*Σπεύσωμεν εν προθυμία, άνευ κρότων και κραυγών,
Προσοχή! Εν, δύο, τρία, δόξα φέρει ο αγών.*

*Αναβάθρ' εδώ και κάθοι, κρίκοι δίζυγα εκεί,
και ιστοί μικροί μεγάλοι, ζήτω η γυμναστική.*

*Ας ποιήσωμε το σώμα ρωμαλέον, δυνατόν,
η πατρίς ημών ακόμα, χρίζει νέων μαχητών.*

(Αρχειό Σταύρου Φωτόπουλου)

6/Θ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΕΠΙΤΑΛΙΟ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ

Ο σύλλογος διδασκόντων, οι μαθητές και ο σύλλογος γονέων και κηδεμόνων του Δημοτικού Σχολείου Επιταλίου, ευχαριστούν θερμά τους συμπολίτες μας, Παναγιώτη Φραγκαντώνη και Γιώργο Σεμπέκο του Νικολάου, για την ευγενική προσφορά δύο ηλεκτρονικών υπολογιστών στο σχολείο μας.

Οι συγκεκριμένοι υπολογιστές τοποθετήθηκαν ήδη στις αίθουσες της Πέμπτης (Ε') και Έκτης (ΣΤ') Τάξης του σχολείου μας, πράγμα που θα βοηθήσει τους μαθητές στην περαιτέρω πρόοδο τους.

Ο Δ/ΝΤΗΣ
ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ